

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ НА ОСНОВІ НАРОДОЗНАВЧОЇ ПЕДАГОГІКИ

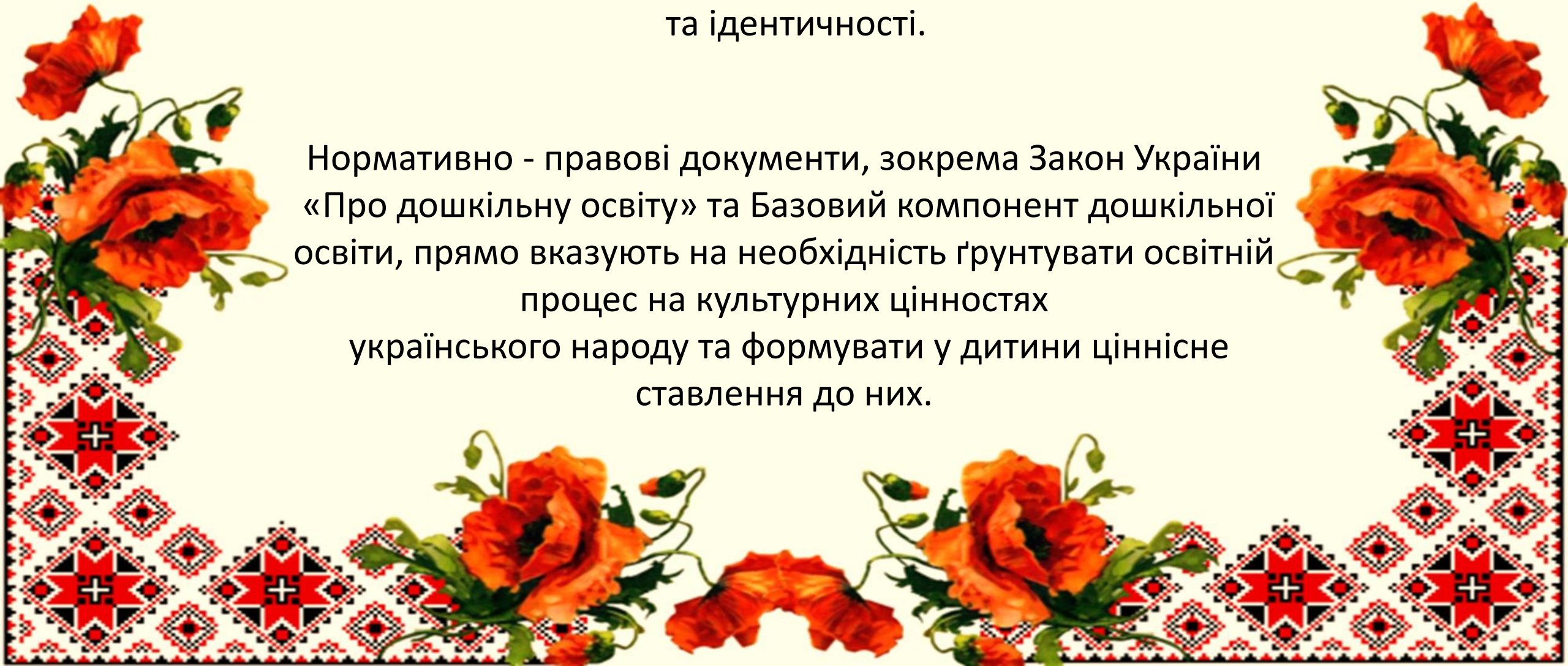
*в рамках роботи освітнього табору
“VinBOOT EduCAMP - 2025”*

*Світлана Продан,
музичний керівник КЗ «ДНЗ №46 ВМР»*

В умовах динамічних соціокультурних змін та викликів глобалізації перед дошкільною освітою постає надважливе завдання – виховання дитини не лише як всебічно розвиненої особистості, а й як носія національної культури та ідентичності.

Нормативно - правові документи, зокрема Закон України «Про дошкільну освіту» та Базовий компонент дошкільної освіти, прямо вказують на необхідність ґрунтувати освітній процес на культурних цінностях українського народу та формувати у дитини ціннісне ставлення до них.

Закон України «Про дошкільну освіту» ставить перед нами нові завдання та акценти. Одним із ключових принципів державної політики у сфері дошкільної освіти визначено дитиноцентризм та особистісно орієнтований підхід.

Це означає, що в центрі нашої уваги має бути унікальна особистість кожної дитини з її потребами, інтересами та здібностями.

Закон наголошує на важливості цілісного та всебічного розвитку дитини, що включає виховання, навчання та соціалізацію.

У цьому контексті музичне виховання на основі народознавства є унікальним інструментом, адже воно сприяє не лише естетичному, а й моральному, патріотичному та інтелектуальному розвитку.

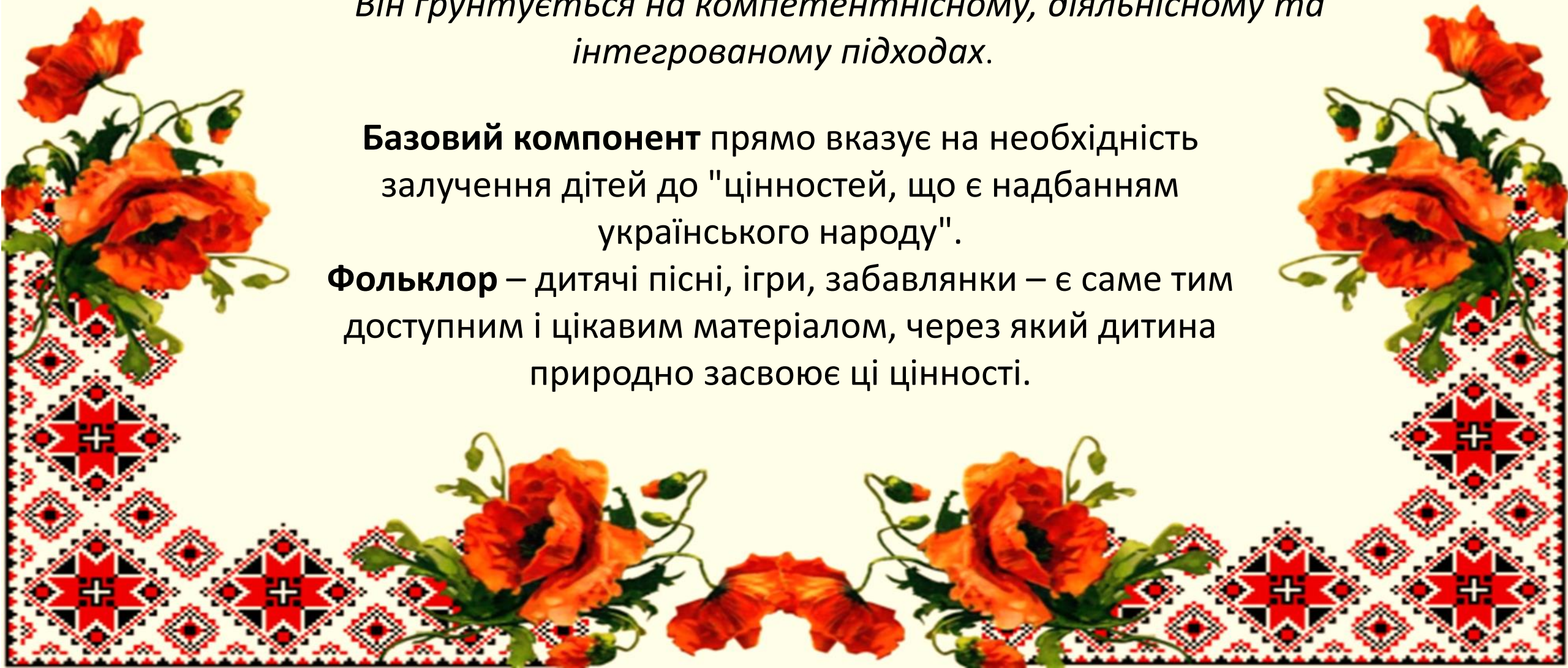

Державний стандарт дошкільної освіти є нашим головним дороговказом у визначенні змісту та результатів освітньої роботи.

Він ґрунтується на компетентнісному, діяльнісному та інтегрованому підходах.

Базовий компонент прямо вказує на необхідність залучення дітей до "цінностей, що є надбанням українського народу".

Фольклор – дитячі пісні, ігри, забавлянки – є саме тим доступним і цікавим матеріалом, через який дитина природно засвоює ці цінності.

У змісті **програми "Дитина"** особливу увагу приділено етично-естетичній складовій освітнього процесу, що сприяє духовному розвитку особистості.

Підрозділ «МУЗИКА» чітко орієнтує педагогів на використання українського дитячого фольклору. У ньому є досить широкий та різноманітний перелік творів народної музичної творчості, рекомендованих до вивчення з дітьми дошкільного віку, які включають колискові, потішки, календарно-обрядові пісні, народні ігри та хороводи.

Мета програми полягає не в освоєнні суто технічних навичок, а у створенні умов для гармонійного розвитку дитини, розкритті її особистісного та творчого потенціалу.

Український дитячий фольклор — це живе джерело знань, радості і натхнення.

- ❖ Фольклорні твори є цікавими, привабливими для дітей через простоту мелодій, зрозумілість співочих інтонацій та багатство палітри настроїв.
- ❖ Дитячі народні пісні дозволяють співати без напруження голосу, тому діти отримують емоційне задоволення від виконання народних творів.
- ❖ Сприймаючи образи, діти додають до них щось власне — вигадане, вимріяне, тобто — творять, переживають і роблять творчий крок до розвитку особистості.
- ❖ Народне музичне мистецтво здатне задовольнити потребу дитини в глибоких враженнях, яскравих образах.

Народна музична спадщина – це перевірена століттями, жива і надзвичайно ефективна система комплексного розвитку дитини.

Народознавство в дошкільній освіті :

- це комплекс знань, умінь та цінностей, що формуються через знайомство дитини з історією, традиціями, побутом та фольклором українського народу.

- це системно організована діяльність, спрямована на залучення дитини до живої традиції свого народу та передачу їй культурного коду нації через емоційне проживання та практичне освоєння звичаїв, обрядів, мистецтва та цінностей, яка сприяє всебічному розвитку особистості.

Основна мета народознавства в сучасному ЗДО – не інформування, а формування.

Формування основ національної свідомості, ціннісного ставлення до культурної спадщини та, зрештою, виховання дитини як носія цієї спадщини.

Народознавча робота має вибудовуватися як цілісна педагогічна система,
що охоплює три взаємопов'язані компоненти:

КОГНІТИВНИЙ

Формування уявлень
про народні символи,
звичаї, календарно-
обрядові цикли,
традиційний побут,
народне мистецтво та
фольклор.

*Забезпечення дитини
необхідним обсягом
знань, що становлять
основу для розуміння
національної культури.*

ЕМОЦІЙНО – ЦІННІСНИЙ

Виховання емоційного
відгуку на твори
народного мистецтва та
фольклору; формування
почуття любові до рідного
краю, поваги до традицій,
гордості за свій народ.

*Розвиток емоційного
інтелекту, емпатії;
закладання основ
патріотичних почуттів
та національної
ідентичності.*

ДІЯЛЬНІСНО – ПРАКТИЧНИЙ

Безпосередня участь
дітей у народних іграх,
святах; відтворення
елементів обрядів;
виконання
фольклорних творів

*Набуття навичок
соціальної взаємодії;
розвиток здібностей
та закріплення
культурних норм.*

ЗАСОБИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

ФОЛЬКЛОР

ГРА

ТРАДИЦІЇ

МАЛІ ФОЛЬКЛОРНІ ЖАНРИ:

- забавлянки
- лічилки
- дражилки
- потішки
- «мирилки»
- примовки
- загадки
- прислів'я
- приказки
- небилиці
- скоромовки

НАРОДНІ ПІСНІ:

- обрядові
- колискові
- побутові
- історичні
- коломийки

НАРОДНІ КАЗКИ:

- міфологічні
- соціально-побутові
- чарівні

НАРОДНІ ІГРИ:

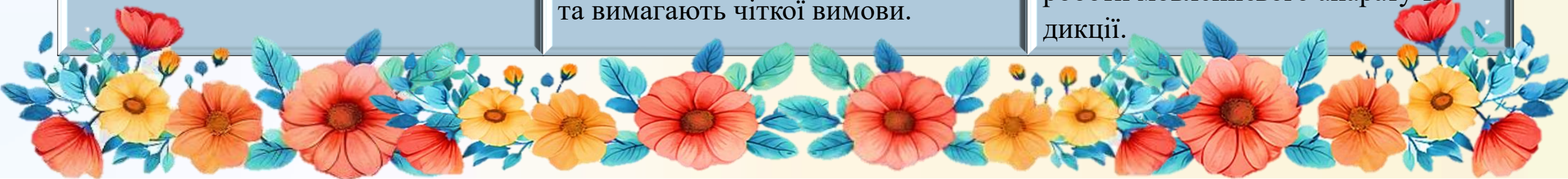
- рухливі
- хороводні
- обрядові
- звичаєві
- з відображенням трудових процесів та побуту
- мовленнєвої спрямованості
- дидактичні

- звичаї
- обряди
- народні свята

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ.

ФУНКЦІЯ	ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗМІСТ	ОСВІТНІЙ РЕЗУЛЬТАТ
Синкретизм	Нерозривне поєднання музики, слова, руху та гри, що відповідає цілісному світосприйняттю дитини.	Сприяє гармонійному, цілісному розвитку; полегшує сприйняття та засвоєння матеріалу.
Психотерапевтична функція	Створення атмосфери емоційної безпеки, зняття напруги через колискові, потішки, забавлянки.	Гармонізація емоційного стану; формування базового почуття захищеності; розвиток емоційного інтелекту.
Соціально-комунікативний розвиток	Народні ігри та хороводи як природна модель суспільства, де діти вчаться взаємодіяти за певними правилами.	Розвиток уміння співпрацювати; навички дотримання правил; формування почуття спільноти та емпатії.
Когнітивний тренажер	Використання простих, ритмічних текстів, які легко запам'ятовуються та вимагають чіткої вимови.	Тренування пам'яті; розвиток відчуття ритму; вдосконалення роботи мовленнєвого апарату та дикції.

ФУНКЦІЇ МУЗИЧНОГО ФОЛЬЛОРУ.

ФУНКЦІЯ	КЛЮЧОВЕ ЗНАЧЕННЯ	ЖАНРОВІ ПРИКЛАДИ
Естетична	Формування смаку, відчуття краси, розвиток музичних здібностей.	Колискові, веснянки, ліричні пісні.
Виховна	Засвоєння моральних норм, формування патріотичних почуттів.	Колядки, щедрівки, історичні пісні, пісні про працю.
Комунікативна	Розвиток навичок співпраці, відчуття себе частиною колективу.	Хороводи, народні ігри з пісенним супроводом.
Пізнавальна	Розширення уявлень про світ, природу, традиції, побут.	Заклички, жниварські пісні, пісні-небилиці.
Емоційно-терапевтична	Розвиток емоційного інтелекту, гармонізація емоційного стану.	Колискові, ліричні пісні (заспокоєння), ігрові пісні (активізація).

ПРИНЦИПИ НАРОДОЗНАВЧОЇ ПЕДАГОГІКИ

Принцип	Його сутність	Практична реалізація
Систематичності	Робота ведеться не епізодично, а за продуманою системою «від простого до складного».	Планування роботи на основі календарно-обрядового циклу; поступове ускладнення матеріалу.
Інтеграції	Поєднання музичної діяльності з іншими освітніми напрямками.	Проведення інтегрованих та комплексних занять, реалізація освітніх проєктів.
Вікової відповідності	Добір матеріалу з урахуванням віку та можливостей дітей.	Використання потішок для молодших груп, обрядових пісень – для старших.
Діяльнісний	Дитина — активний учасник освітнього процесу, а не пасивний слухач.	Пріоритет надається співу, грі, танцю, інсценізації, а не розповідям.
Емоційності	Створення позитивної, радісної атмосфери на заняттях.	Використання ігрових прийомів, позитивне налаштування педагога, яскраві атрибути.
Автентичності	Опора на високохудожні, справжні зразки народної творчості.	Використання якісних аудіозаписів, вивчення неспотворених текстів і мелодій.

ЗАВДАННЯ:

Перетворити принципи систематичності та інтеграції на живу практику,
а не набір хаотичних заходів.

❖ Рішення:

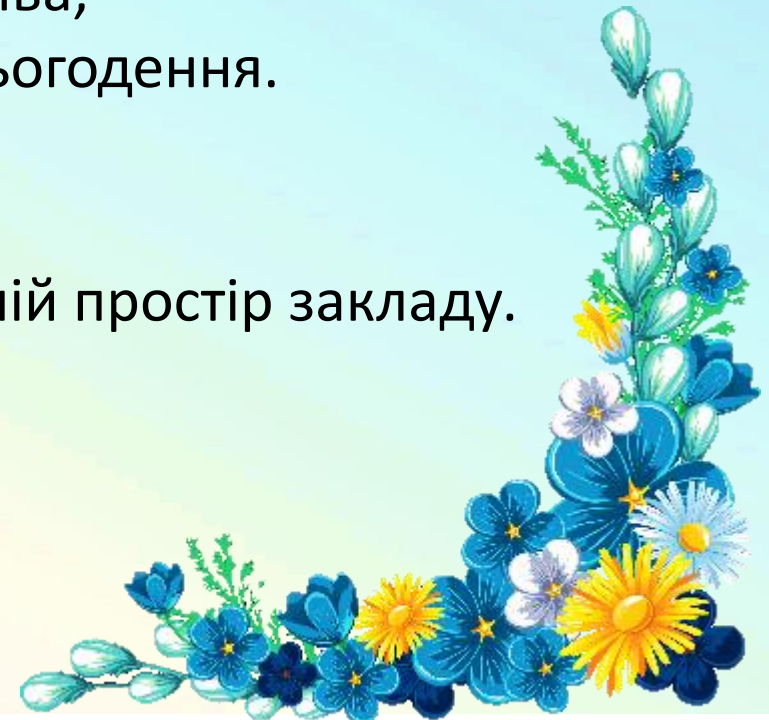
Комплексне річне планування - спільний творчий продукт педагогічного колективу

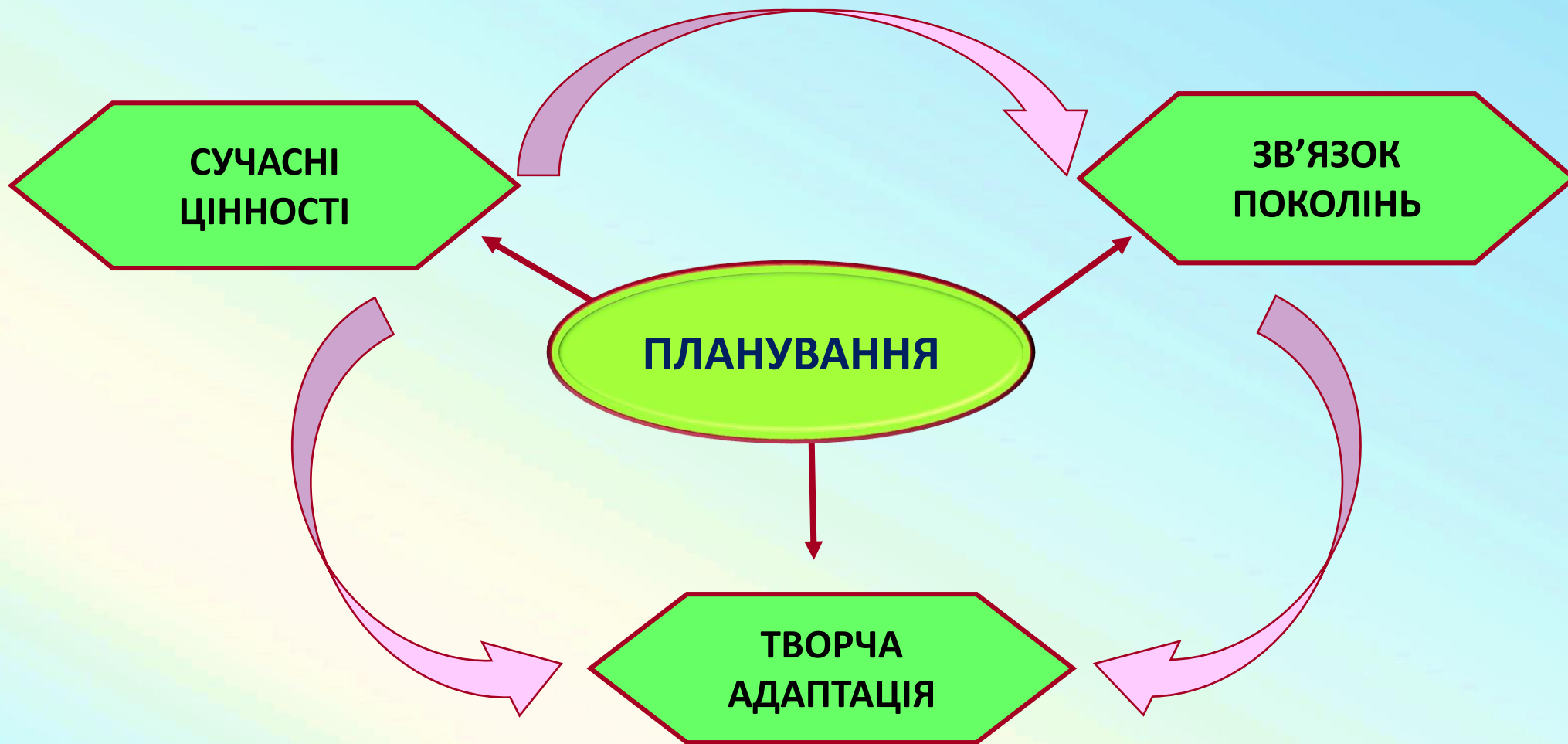
❖ Основа плану:

Календарно-обрядовий цикл — гнучка канва,
що дозволяє поєднати традиції та реалії сьогодення.

❖ Результат:

Народознавчий компонент органічно пронизує весь освітній простір закладу.

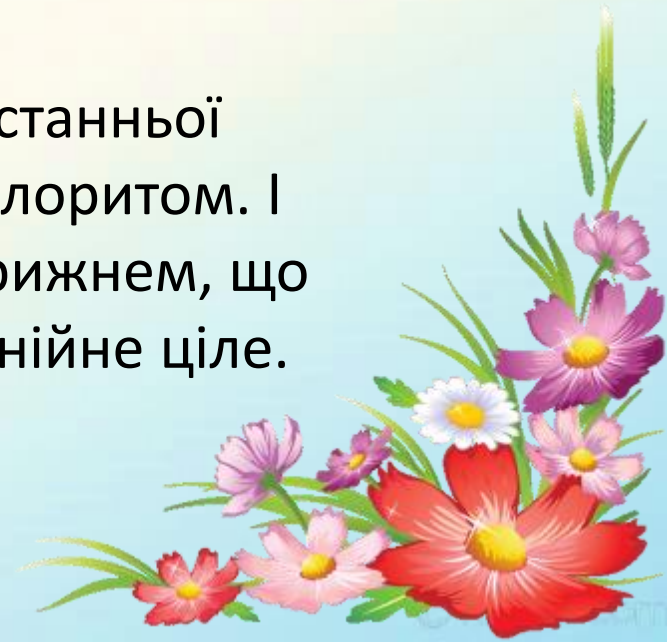

РЕЗУЛЬТАТ:

Виховання дитини, яка глибоко відчуває своє коріння і водночас є відкритою до культурного різноманіття світу.

- ❖ Якщо річний план, що базується на календарному циклі, виступає нашою стратегією, то її тактична реалізація відбувається саме через щоденну освітню роботу, центральне місце в якій посідає музичне заняття.
- ❖ Щоб зробити процес музичного виховання максимально ефективним, важливо збагачувати освітній простір елементами народознавства, адже народна музика може органічно вплітатися в кожен етап традиційного музичного заняття, збагачуючи його зміст
- ❖ Кожен елемент нашого заняття — від першої до останньої хвилини — може бути пронизаний національним колоритом. І народознавство стає не просто «додатком», а тим стрижнем, що об'єднує всі види музичної діяльності в єдине гармонійне ціле.

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ З ДІТЬМИ ПІД ЧАС МУЗИЧНИХ ЗАНЯТЬ:

слухання
високохудожніх
зразків української
народної музики,
творів українських
композиторів ,
написаних на основі
зразків народного
фольклору.

бесіди про народну
творчість,
найяскравіші зразки
українського
народного музичного
мистецтва,
різноманіття жанрів.

інсценізація
народних звичаїв та
обрядів, участь в
народних іграх та
забавах тощо.

ознайомлення з
історією виникнення
та побутування
українських
народних
інструментів,
способів гри на них.
виготовлення
найпростіших
музичних шумових
інструментів.

ІНТЕГРАЦІЯ НАРОДОЗНАВЧИХ КОМПОНЕНТІВ В СТРУКТУРУ МУЗИЧНОГО ЗАНЯТТЯ.

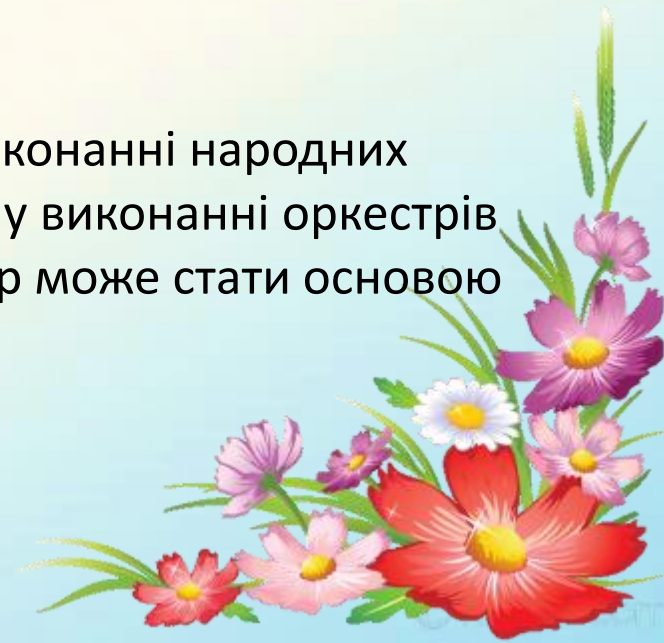
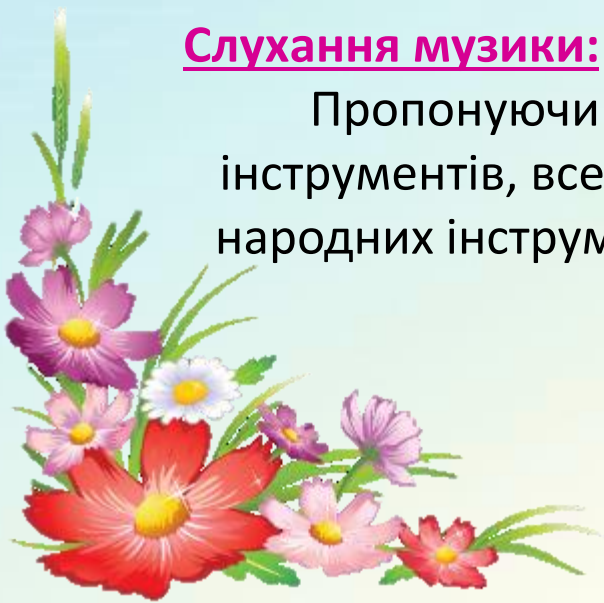
- ❖ Традиційні етапи заняття — перевірена основа для розвитку музичних навичок.
- ❖ Інтеграція фольклору збагачує кожен етап, роблячи його глибшим.
- ❖ Такий підхід створює міцний емоційний і культурний зв'язок з дитиною.

Вступна ходьба.

Використання бадьорого козацького маршу не лише організує дітей, а й створить позитивну емоційну налаштованість, подарує величезний заряд енергії та бадьорості.

Слухання музики:

Пропонуючи дітям високохудожні зразки музичного мистецтва у виконанні народних інструментів, всесвітньовідомі обробки народних пісень, народні танці у виконанні оркестрів народних інструментів чи троїстих музик ми демонструємо, як фольклор може стати основою для класичних та оркестрових шедеврів.

ІНТЕГРАЦІЯ НАРОДОЗНАВЧИХ КОМПОНЕНТІВ В СТРУКТУРУ МУЗИЧНОГО ЗАНЯТТЯ.

Спів.

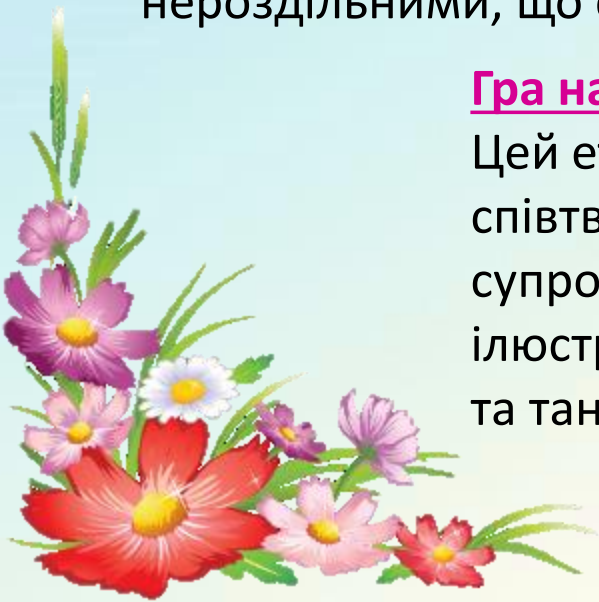
Роботу над вокальними навичками доцільно починати з коротких народних поспівок, які, завдяки своєму вузькому діапазону, природно лягають на дитячий голос та сприяють розвитку чистоти інтонування. Розучування ж пісенного репертуару з календарно-обрядового циклу, колискових чи жартівливих пісень-діалогів дозволяє не лише працювати над вокальною технікою, а й збагачувати знання дітей про традиції та розвивати їхні комунікативні й творчі здібності.

Музично-ритмічні рухи.

На цьому етапі відбувається практичне освоєння музики через рух, починаючи від вивчення доступних дітям елементів народних танців і закінчуючи хороводами та іграми. Саме в народних іграх ми спостерігаємо ключовий принцип народної педагогіки — синкретизм, де слово, мелодія і жест є нероздільними, що створює оптимальні умови для цілісного та гармонійного розвитку дитини.

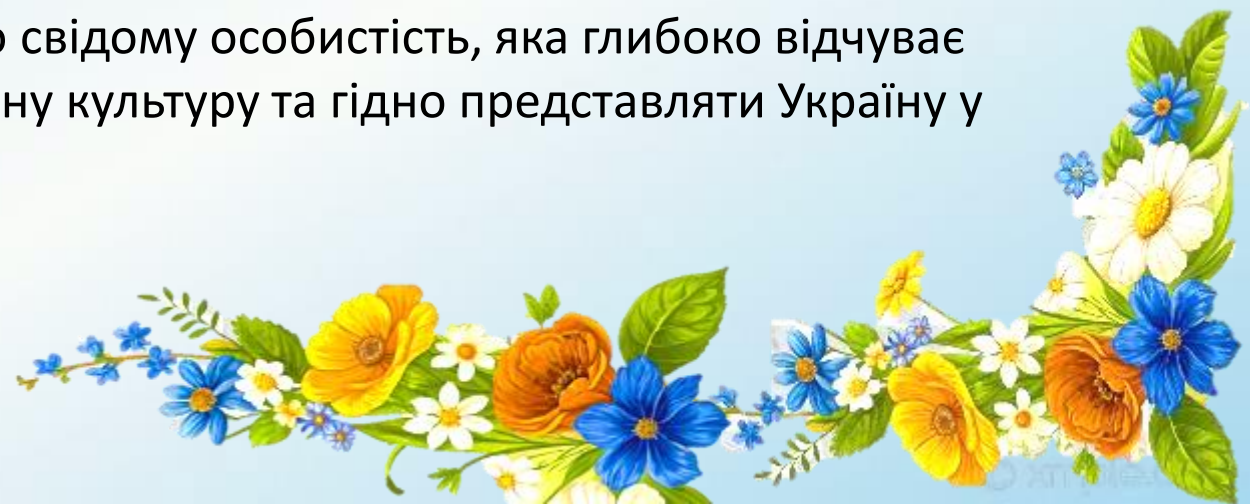
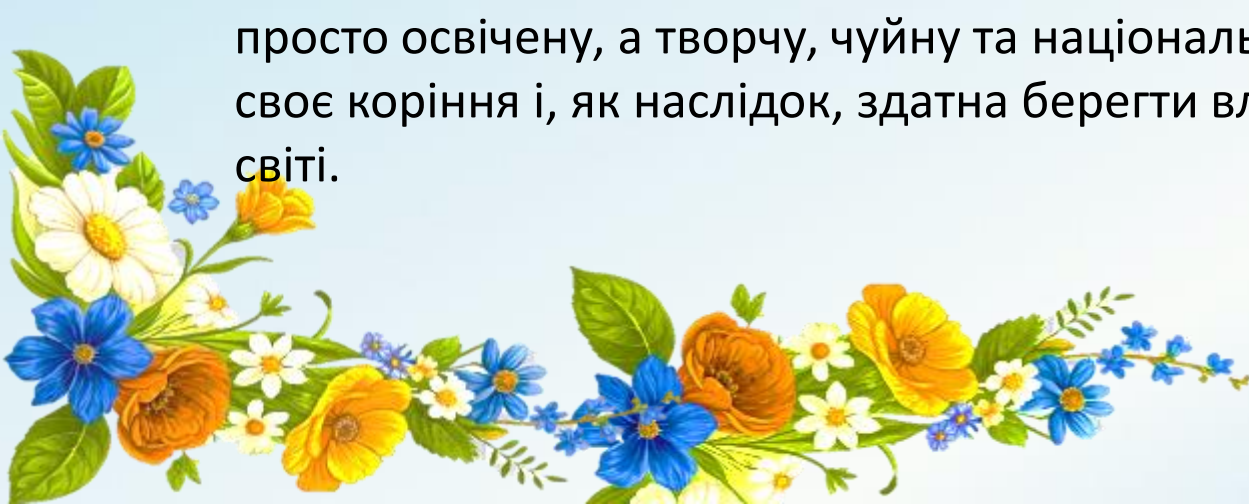
Гра на дитячих музичних інструментах.

Цей етап перетворює музичну залу на творчу майстерню, де діти стають активними співтворцями музики. Методичні прийоми варіюються від простого ритмічного супроводу до пісні, що закріплює відчуття метру, до більш складних форм — звукової ілюстрації народної казки чи створення синкретичного дійства, де, поєднуючи спів, гру та танець, кожна дитина відчуває себе частинкою великої, талановитої та співучої нації.

МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:

- ❑ **Живе джерело духовності**, яке природно й невимушено формує перші уявлення дитини про красу, добро та гармонію. Занурюючи малюка у світ рідної культури через пісні, ігри та традиції, він дарує відчуття приналежності до свого народу та збагачує внутрішній світ дитини, виховуючи її без повчань.
- ❑ **Чудодійний інструмент педагога**. Українська народна творчість, як той інструмент, що його шукає кожен педагог, дає нам змогу розбудити ту музику душі, про яку писав Василь Сухомлинський. Саме дитячий музичний фольклор стає ключем до реалізації найважливіших освітніх завдань, перетворюючи процес виховання на захопливу та природну взаємодію.
- ❑ **Інвестиція в майбутнє**. Звернення до музичного фольклору — це не данина минулому, а свідома інвестиція в майбутнє нашої держави. Через народну музику ми виховуємо не просто освічену, а творчу, чуйну та національно свідому особистість, яка глибоко відчуває своє коріння і, як наслідок, здатна берегти власну культуру та гідно представляти Україну у світі.

Джерела:

1. Закон України «Про дошкільну освіту». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні.-Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Бєленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна, К.І. Волинець та ін.; наук. ред. Г.В. Бєленька; Київ. ун –т ім. Б.Грінченка. – К.:Київ.ун –т ім. Б.Грінченка, 2020 – 440с.
4. Шевчук А. С. Українська музична педагогіка. Навчальний посібник. – Київ: Науковий світ, 2007. – 265 с.
5. Білан О. І. Українське народознавство в закладі дошкільної освіти: посібник. – Львів: БОНА, 2023. – 269 с.
6. Лісовець О.В. Національно-патріотичне виховання з основами народознавства: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальність 012 Дошкільна освіта. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022 - 111 с.
7. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч.посіб. /– Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 297 с.
8. Ветлугіна Н. А. Методика музичного виховання в дитячому садку. – К.: Вища школа, 1978. – 256 с.
9. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

